

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Андрій Проценко

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У сучасній професійній освіті, зокрема в підготовці фахівців з фізичної культури, активно поширюється поняття «професійна компетентність». Попри те, що з різних аспектів професійної компетентності фахівця накопичений значний емпіричний і теоретичний матеріал, інтерес до цієї проблематики в дослідників не слабшає. Це свідчить про її особливу значущість і актуальність серед розмаїття інших наукових проблем, пов'язаних з професійним зростанням випускника вишу. Саме тому в нашій статті зроблено спробу розкрити особливості формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури загальноосвітньої школи.

Ключові слова:

компетентність; професійна компетентність; соціально-правова компетентність; компетенції; професійна підготовка; аутокомпетентність; загальнонаукові компетенції; учитель фізичної культури.

Аннотация:

Проценко Андрей. Особенности формирования профессиональной компетентности у будущих учителей физической культуры.

В современное профессиональное образование, в том числе и при подготовке специалистов по физической культуре, активно внедряется понятие «профессиональная компетентность». Несмотря на то, что по различным аспектам профессиональной компетентности специалиста накоплен значительный как эмпирический, так и теоретический материал, интерес к этой проблематике у исследователей не ослабевает. Это свидетельствует о ее особой значимости и актуальности среди многообразия других научных проблем профессионального роста выпускника вуза. Именно поэтому в нашей статье была предпринята попытка раскрыть особенности формирования профессиональной компетентности будущего учителя физической культуры общеобразовательной школы.

Ключевые слова:

компетентность; профессиональная компетентность; социально-правовая компетентность; компетенции; профессиональная подготовка; аутокомпетентность; общенаучные компетенции; учитель физической культуры.

Resume:

Protsenko Andrii. The peculiarities forming the professional competence of future teachers of physical culture.

In the modern vocational education, in particular in the training of specialists in physical culture, the concept of "professional competence" is actively disseminated. Despite the fact that on various aspects of the specialist's professional competence significant empirical and theoretical material is accumulated, interest in this problem is not diminished among the researchers. This testifies to its special significance and urgency among a variety of other scientific problems related to the professional growth of a graduate student. That is why in our article an attempt is made to reveal the peculiarities of forming the professional competence of future teachers of physical culture at a general comprehensive school.

Key words:

competence; professional competence; social and legal competence; competencies; professional preparation; autocompetence; general scientific competencies; teacher of physical culture.

Постановка проблеми. У Положенні про організацію фізичного виховання й масового спорту фізичне виховання розглядається як невіддільний складник освіти, що забезпечує можливість здобуття кожною дитиною необхідних науково-обґрунтованих знань про здоров'я та засоби його зміцнення, методики організації змістовного дозвілля й спрямоване на формування фізичного, соціального й духовного здоров'я, удосконалення фізичної та психічної підготовки дітей до активного довготривалого життя й професійної діяльності. Виняткова важливість фізичного виховання для молодого покоління актуалізує проблему професійної підготовки вчителів фізичної культури, здатних до активної професійної самореалізації й саморозвитку, а також висуває високі вимоги до формування їхніх професійних умінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури активно досліджуються педагогами, методистами, психологами. Так, становлення й сучасний стан системи професійної підготовки

розкрито в роботах Т. Кравчук, Л. Суценка, А. Цюся, М. Ярошик; теоретично-методичні засади оптимізації професійної підготовки розглянуто в ґрунтовних дослідженнях О. Демінського, О. Безкопильного, В. Іващенко, О. Тимошенко, Л. Суценка, Б. Шияна, Ю. Шкретія; теоретичні й методичні аспекти підвищення ефективності праці майбутніх вчителів висвітлено у фундаментальній роботі Я. Бельського. Формування готовності до професійної діяльності досліджували М. Данилко, Л. Іванова, М. Карченкова, М. Кужель; формування різних складників професійної компетентності – Л. Демінська, А. Міненко, Г. Михайлинин, В. Черняков; становлення професійної майстерності вчителів фізичної культури – В. Мазнін і В. Папуча; формування особистості майбутнього вчителя фізичної культури в процесі професійної підготовки – В. Бабаліч, О. Онопрієнко тощо.

Попри значну кількість досліджень з проблем професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, залишається недостатньо вивченою проблема формування їхніх професійних умінь у процесі педагогічної

практики, яка є важливим складником професійного навчання, що, поєднуючи теорію й практичну діяльність, забезпечує професійно-практичну підготовку в умовах, максимально наближених до майбутньої діяльності. У сучасних умовах, коли визначення й підвищення рівня фізичної підготовленості населення України, створення належних умов для фізичного розвитку різних груп населення, покращення його здоров'я розуміються як ключові завдання держави й суспільства, потребує конкретизації й уточнення система професійних умінь учителів фізичної культури, критерії та рівні їхньої сформованості

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є розкриття сутності понять «професійна підготовка» й «професійна компетентність» майбутніх учителів фізичної культури й аналіз цих понять.

Для реалізації мети дослідження необхідно виконати такі завдання:

- виявити й систематизувати тенденції й сучасні проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури;

- конкретизувати педагогічне поняття «професійна компетентність учителя фізичної культури», визначити структуру професійної компетентності вчителя фізичної культури;

- здійснити діагностику сформованості професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури й з'ясувати умови її формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конституцією України права громадян на розвиток особистості й охорону здоров'я проголошені невід'ємними, а турбота про розвиток фізичної культури та спорту визнана обов'язком держави. Відповідно, освітнє законодавство розглядає фізичний розвиток і формування здорового способу життя учнів серед пріоритетних завдань освіти й виховання. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. окреслює такі шляхи їх виконання:

- формування здорового способу життя як складника виховання, збереження й зміцнення здоров'я дітей і молоді, забезпечення їх збалансованого харчування, диспансеризації;

- збільшення рухового режиму учнів шкільного віку за рахунок уроків фізичної культури, спортивно-масової й фізкультурно-оздоровчої роботи в позаурочний час;

- удосконалення фізкультурно-оздоровчої й спортивно-масової роботи в навчальних закладах (розширення кількості спортивних гуртків, секцій і клубів з обов'язковим кадровим, фінансовим, матеріально-технічним забезпеченням їхньої діяльності);

- оновлення методології фізичного виховання дітей і молоді з безпосереднім валеологічним супроводом усього процесу навчання й виховання дітей з різними фізичними й освітніми можливостями.

Про важливість завдань фізичного виховання свідчить і те, що, за даними І. Роцина, за роки незалежності в Україні було ухвалено шістнадцять указів Президента України й вісімнадцять постанов Кабінету Міністрів, які прямо чи опосередковано стосуються проблеми фізичного розвитку учнів загальноосвітньої школи; визначено Державні стандарти початкової, базової й повної загальної середньої освіти, до яких внесено й стандарти в галузі фізичної культури й здоров'я; розроблено численні концепції навчання й виховання дітей і молоді, серед яких Державна концепція фізичного виховання [14, с. 380].

Лише за 2015-2016 рік ухвалено «Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки», Постанову Кабінету Міністрів України «Про порядок проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України», Концепцію «Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року». Така державна увага до фізичного виховання та спорту свідчить про труднощі їх реалізації в змінених умовах соціально-культурного й політично-економічного розвитку країни, а отже, висуває нові вимоги до професійної компетентності вчителів фізичної культури. Наголосимо, що хоча феномен «професійна компетентність» є достатньо визначеним, в умовах динамічного розвитку компетентнісного підходу як освітньої парадигми відбувається постійне оновлення його понятійного апарату.

Сучасні словникові та енциклопедичні видання визначають компетентність як:

- властивість за значенням «компетентний» – такий, що ґрунтується на знанні, кваліфікований, який має певні повноваження; повноправний, повновладний;

- сукупність знань, необхідних для ефективно професійної діяльності;

- володіння знаннями, уміннями й нормами, а також психічними якостями, що необхідні для виконання своїх професійних функцій; реальна професійна діяльність відповідно до еталонів і норм;

- особливий тип організації знань і досвіду, що забезпечує здатність до ухвалення ефективних рішень.

У спеціальних дослідженнях з проблем професійної підготовки в умовах модернізації освіти професійна компетентність тлумачиться, зокрема, як:

– певний психічний стан, що дає змогу діяти самостійно й відповідально; оволодіння людиною здатністю й уміннями виконувати визначені професійні функції [6, с. 34];

– здатність спеціаліста до досягнення чітко визначеної мети, ефективного виконання професійної роботи в певній галузі діяльності. Компетентність – це особистісна характеристика, що засвідчує реальну здатність до виконання професійних дій [7, с. 12];

– здатність працівника якісно й безпомилково виконувати свої функції як у звичайних, так і в екстремальних умовах, успішно опановувати нові знання й швидко адаптуватися до змінних умов [2];

– сукупність певних ознак: наявність знань для успішної діяльності; усвідомлення значущості вказаних завдань для майбутньої професійної діяльності; набір операційних умінь; володіння алгоритмами виконання професійних завдань; здатність до творчості в процесі виконання професійних завдань [6];

– коло питань, з яких суб'єкт наділений пізнанням, досвідом і сукупність яких відтворює соціально-професійний статус і професійну кваліфікацію, а також деякі особистісні, індивідуальні особливості (здібності) та якості, що забезпечують можливість реалізації певної професійної діяльності;

– спосіб існування знань, умінь, освіченості, що сприяє особистій самореалізації, знаходженню тими, хто навчається, свого місця у світі, унаслідок чого освіта постає як високо мотивована, а в іншому розумінні – особистісно-орієнтована, що забезпечує потребу особистісного потенціалу, визнання особистості оточенням і усвідомлення нею самою власної значущості [1, с. 9–10];

– здатність фахівця від моменту початку своєї професійної діяльності на рівні визначеного державою певного стандарту відповідати суспільним вимогам професії шляхом ефективно професійної діяльності й демонструвати належні особисті якості, мобілізуючи для цього відповідні знання, уміння, навички, емоції, ґрунтуючись на власній внутрішній мотивації, ставленнях, моральних та етичних цінностях і досвіді, усвідомлюючи обмеженість своїх знань і вмінь й акумулюючи інші ресурси для їх компенсації [5, с. 110];

– характеристика, що відображає ділові й особистісні якості фахівця, рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для того, щоб досягти мети в певному виді професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця [8, с. 72];

– якісна характеристика рівня оволодіння особистістю своєю професійною діяльністю, що передбачає: усвідомлення своїх спонукань до цієї діяльності (потреб, інтересів, прагнень,

ціннісних орієнтацій, мотивів діяльності, уявлень про свої соціальні ролі); оцінювання своїх особистісних властивостей і якостей як спеціаліста (професійних знань, умінь, навичок, професійно значущих якостей), регулювання на цій основі свого професійного становлення [3];

– оцінна категорія, що характеризує людину як суб'єкта спеціалізованої діяльності, де розвиток здатностей людини дає їй змогу виконувати кваліфіковану роботу, ухвалювати рішення в проблемних ситуаціях, планувати й удосконалювати дії, які сприяють успішному досягненню поставлених цілей [10, с. 10] тощо.

Аналіз наявних дефініцій категорії «професійна компетентність» дав змогу В. Гриньовій виокремити три групи її визначень:

– визначення першої групи пов'язані з діяльністю. Ключові слова: ступінь відповідності. До цієї групи належать визначення, які містять передусім якісну характеристику – ступінь відповідності: компетенція – це радше характеристика не суб'єкта, а об'єкта діяльності. Компетенція – належність за правом – коло повноважень будь-якого закладу або посадової особи; коло питань, з яких ця особа володіє знаннями, досвідом. А компетентність – це властивість суб'єкта діяльності, що характеризує його відповідність об'єкту діяльності (компетенції). Можна визначити професійну компетентність як ступінь відповідності характеристик колективу (персоналу) переліку вимог, які висуваються до цієї професії. Компетентність конкретної людини – це вже її професіоналізм, тобто людина може бути професіоналом загалом у своїй галузі, але не бути компетентною в розв'язанні всіх професійних питань;

– визначення другої групи пов'язані з особистістю. Ключові слова: здібності та якості. До цієї групи належать визначення, пов'язані зі здібностями особистості: компетентність визначається в різних джерелах як «здатність мати запланований конкретний результат» або як «індивідуальні здібності особистості цілеспрямовано набувати й застосовувати кваліфікацію»; «охоплює сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, необхідних для якісної продуктивної діяльності». Компетентна в певній галузі людина володіє відповідними здібностями й знаннями, які дають їй змогу обґрунтовано говорити про цю галузь та ефективно діяти в ній;

– визначення третьої групи пов'язані зі знаннями, уміннями та навичками. Ключові слова: володіння знаннями, уміннями, навичками. Отже, до цієї групи належать визначення, які характеризують компетентність з погляду володіння знаннями, уміннями,

навичками (ближче до поняття «кваліфікація»): компетентність – володіння знаннями, які дають змогу судити про щось, висловлювати важливу, авторитетну думку [3, с.24–25].

Незважаючи на розмаїття підходів, автори здебільшого розуміють професійну компетентність, як зауважує Е. Соф'янц, як певне підтвержене право належності до визначеної професійної групи працівників, визнане з боку соціальної системи загалом і представників як цієї групи, так і інших соціальних і професійних груп зокрема [15, с. 65]. На цю особливість звертає увагу й О. Пометун, яка, виходячи з наявних на сьогодні підходів до розуміння професійної компетентності, виділила такі її базові характеристики: для демонстрації компетентності обов'язково потрібен контекст; компетентність завжди є результатом, вона є характеристикою того, що може робити індивід, а не описом процесу, у ході якого індивід набув цю компетентність; для вимірювання здатності індивіда щось робити потрібні чітко визначені й затвержені стандарти; компетентність є мірою того, що індивід може робити в конкретно визначений час [11, с. 336].

За визначенням «Національного освітнього глосарія: вища освіта» (2014), дефініції якого відповідають підходам, прийнятим у європейській науковій спільноті, і завданням Міжнародної стандартної класифікації освіти та розвитку Європейського простору вищої освіти, компетентність/компетентності – це «динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначає здатність особи успішно здійснювати професійну й подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. Компетентності лежать в основі кваліфікації випускника». Автори глосарія застерігають: компетентність «як набути реалізаційну здатність особи до ефективної діяльності не слід плутати з компетенцією (компетенціями) як з наданими особі повноваженнями».

Національна рамка кваліфікацій (2011) визначає компетентність/компетентності як «здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості». Відповідно до цього, кваліфікація визначається як «офіційний результат оцінювання й визнання, який отримано, коли уповноважений компетентний орган встановив, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами».

У своєму дослідженні ми дотримуватимемося підходу, що викладений в Інструктивному листі МОН України щодо розробки складників системи стандартів вищої освіти й у якому компетентність розглядається як «інтегрована характеристика якостей особистості, результат підготовки випускника вишу до виконання діяльності в певних професійних і соціально-особистістних предметних галузях (компетенціях), який визначається необхідним обсягом і рівнем знань і досвіду в певному виді діяльності». Компетенція, своєю чергою, «охоплює знання й розуміння (теоретичне знання академічної сфери, здатність знати й розуміти), знання як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), знання як бути (цінності як невіддільна частина способу сприйняття й життя з іншими в соціальному контексті). Предметна сфера, з якою індивід добре обізнаний і у якій він виявляє готовність до виконання діяльності».

Професійна компетентність є інтегративним утворенням, у якому сполучається кілька видів компонентів (компетенцій). Склад цих компонентів досить помітно варіюється в дослідженнях різних авторів. Так, зокрема, В. Кричевський виділяє чотири види професійної компетентності: функціональну (реалізація професійних знань), інтелектуальну (здатність до аналітичного мислення й комплексного підходу до виконання своїх обов'язків), ситуативну (діяльність залежно від професійної ситуації), соціальну (реалізація комунікативних та інтеграційних здібностей) [6, с. 67].

Своєрідне бачення професійної компетентності фахівця з урахуванням специфіки сфери професійної діяльності «людина – людина» пропонує О. Кокун, що виокремив як основні такі компоненти:

– соціально-правова компетентність – знання й уміння в галузі взаємодії з суспільними інститутами й людьми, а також володіння прийомами професійного спілкування й поведінки;

– спеціальна компетентність – підготовленість до самостійного виконання конкретних видів діяльності, уміння виконувати типові професійні завдання й оцінювати результати своєї праці, здатність самостійно здобувати нові знання й уміння за фахом;

– персональна компетентність – здатність до постійного професійного зростання й підвищення кваліфікації, а також реалізації себе в професії;

– ауто компетентність – адекватне уявлення про свої соціально-професійні характеристики й володіння технологіями подолання професійних деструкцій;

– екстремальна професійна компетентність – здатність діяти в умовах, що раптово ускладнилися, під час аварій, порушень технологічних процесів [12, с. 12].

По-іншому бачить зміст професійної компетентності А. Маркова, яка виокремлює:

– спеціальну компетентність – володіння власне професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток;

– соціальну компетентність – володіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, співпрацею, а також прийнятими в певній професії прийомами професійного спілкування;

– соціальну відповідальність за результати своєї професійної діяльності;

– особистісну компетентність – володіння прийомами особистісного самовираження й саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості;

– індивідуальну компетентність – володіння прийомами саморегуляції й розвитку індивідуальності в рамках професії, готовність до професійного зростання, здатність до індивідуального самозбереження, невідкладність професійному старінню, уміння організувати раціонально свою працю [16, с. 35–36].

Ми поділяємо погляди дослідниці, яка наголошує на тому, що сформованість цих видів компетентності означає зрілість людини в професійній діяльності, у професійному спілкуванні, у становленні особистості професіонала, його індивідуальності.

Професійна компетентність фахівця носить характер ієрархії, у якій сполучаються:

– надфахові, загальнофахові й спеціальнофахові компетентності (за визначенням В. Сльникової [4]);

– ключові, загальнопрофесійні та спеціальні компетентності (за визначенням І. Мінтій [9]);

– ключові, базові й спеціальні компетенції (за визначенням Н. Радіонової та А. Тряпичіної [13]).

Конкретизація змісту професійної компетентності фахівця через компетенції є основою для розробки стандартів вищої освіти.

У згаданому вище Інструктивному листі МОН України щодо розробки складників системи стандартів вищої освіти останні визначаються як «сукупність норм, що визначають зміст вищої освіти, зміст навчання, засоби діагностики якості вищої освіти й нормативний термін навчання. Стандарти вищої освіти є основою оцінки освітнього й освітньо-кваліфікаційного рівня громадян, незалежно від форм здобуття вищої освіти. Відповідність освітніх послуг стандартам вищої

освіти визначає якість освітньої та наукової діяльності вищих навчальних закладів».

При цьому компетентність майбутнього фахівця визначається його компетенціями, до яких, згідно з Галузевими стандартами, належать:

– соціально-особистісні компетенції: розуміння та сприйняття етичних норм поведінки щодо інших людей і природи (принципи біоетики); розуміння необхідності дотримання норм здорового способу життя; здатність учитися; здатність до критики й самокритики; креативність, здатність до системного мислення; адаптивність і комунікабельність; наполегливість у досягненні мети; турбота про якість виконуваної роботи; толерантність; екологічна грамотність.

– загальнонаукові компетенції: базові уявлення про основи філософії, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильність до етичних цінностей, знання вітчизняної історії, економіки й права, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності; базові знання фундаментальних розділів математики, в обов'язку, необхідному для володіння математичним апаратом відповідної галузі знань, здатність використовувати математичні методи в обраній професії; базові знання в галузі інформатики й сучасних інформаційних технологій; навички використання програмних засобів і навички роботи в комп'ютерних мережах, уміння створювати бази даних і використовувати інтернет-ресурси; базові знання фундаментальних наук, в обов'язку, необхідному для освоєння загальнопрофесійних дисциплін; базові знання в галузі, необхідні для освоєння загальнопрофесійних дисциплін;

– інструментальні компетенції: здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою; знання іншої мови(мов); навички роботи з комп'ютером; навички управління інформацією; дослідницькі навички.

– загальнопрофесійні компетенції;

– спеціалізовано-професійні компетенції.

Дві останні групи утворюють професійні компетенції, і можуть носити «узагальнений характер, притаманний професіоналу (фахівцю) взагалі або з певного класу (підкласу, групи) професій, а також визначаються вимогами конкретних професійних стандартів певної професії або (за їх відсутності) експертним шляхом за пропозиціями відповідних робочих груп на основі європейських аналогів і кваліфікаційною характеристикою професії працівника».

Висновки. Отже, на нашу думку, підготовка майбутнього вчителя фізичної культури є складною системою, яка базується на загальноприйнятих принципах, таких, як безперервність освіти; інтегрованість; фундаменталізація, що забезпечують професійну мобільність фахівця, розширюють його професійну компетентність; гуманізація (зосередження уваги не на засобах професійної підготовки, а на суб'єктах професійної підготовки, тобто на студентах; урахування особистісних цілей студентів), застосування

активних методів і форм навчання, де знання здобуваються шляхом пошуку істини, зіткнення думок і поглядів, розвитку самоконтролю й самооцінки студентів; самостійність студентів регулювати траєкторію оволодіння професією; сутність самостійної роботи студентів – наявність пізнавального завдання та способу його виконання без прямого втручання викладача (при цьому самостійна діяльність студента завжди спрямована на перехід від способу утворення до творчого виконання завдань) [18, с. 60].

Список використаних джерел

1. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8–14.
2. Веснин В. Р. Практический менеджмент персонала: пособие по кадровой работе / В. Р. Веснин. – М.: Юрист, 1998. – 96 с.
3. Гриньова В. М. Про співвідношення понять «професіоналізм», «професійна культура», «професійна компетентність», «професійна підготовка» / В. М. Гриньова // Педагогіка та психологія: зб. наук. праць. – Х.: Щедра садиба плюс, 2014. – Вип. 45. – С. 4–84.
4. Єльнікова В. Г. Про впровадження компетентнісного підходу у навчальний процес вищого навчального закладу [Електронний ресурс] / В. Г. Єльнікова // Теорія та методика управління освітою. – 2011. – № 5. – URL : <http://tme.uomo.edu.ua/>.
5. Іванова С. В. Функціональний підхід до визначення професійної компетентності вчителя біології та організація її вдосконалення в закладі післядипломної освіти / С. В. Іванова // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2008. – Вип. 42. – С. 106–110.
6. Кричевский В. Ю. Профессиограмма директора школы. Проблемы повышения квалификации руководителей школ / В. Ю. Кричевский. – М.: Педагогика, 1987. – 212 с.
7. Лозовецька В. Т. Теоретико-методологічні засади формування професійної компетентності фахівця сфери послуг і туризму в умовах ринкового середовища / Лозовецька В. Т., Лук'янова Л. Б., Козак Л. В. // Формування професійної компетентності фахівця сфери послуг і туризму: навчально-методичний посібник. – К., 2010. – С. 10–85.
8. Митина Л. М. Профессиональная деятельность и здоровье педагога: учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Л. М. Митина. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 368 с.
9. Мінтій І. С. Професійні компетентності вчителя інформатики / І. С. Мінтій // Вісник Черкаського університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки». – 2009. – № 162. – С. 99–111.
10. Огарёв Е. М. Компетентность образования: социальный аспект / Е. М. Огарёв. – СПб.: РАОИО, 1995. – 73 с.
11. Пометун О. І. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири сучасної школи / О. І. Пометун // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: матеріали методологічного семінару. – К.: Педагогічна думка, 2009. – С. 332–345.
12. Психологічне забезпечення становлення фахівця у професіях типу «людина-людина»: монографія / за ред. О. М. Кокуна. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 266 с.

References

1. Bolotov, V. A., Serikov, V. V. (2003). The competence model: from the idea to the educational programme. *Pedagogika*, 10, 8–14. [in Russian]
2. Vesnin, V. R. (1998). *Practical management of personnel: a guide on staff work*. Moscow: Yurist. [in Russian]
3. Hryniova, V. M. (2014). On correlation of notions "professionalism", "professional culture", "professional competence", "professional training". *Pedahohika ta psykholohiia*. Issue 45. 4–84. [in Ukrainian]
4. Yelnykova, V. H. (2011). On introduction of the competence approach to the educational process of HEI. *Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu*, 5. Retrieved from : <http://tme.uomo.edu.ua/>. [in Ukrainian]
5. Ivanova, S. V. (2008). The functional approach to determining the professional competence of a Biology teacher and organization of its improvement at a postgraduate institution. *Visnyk Zhytomyr's'koho derzhavnoho universytetu im. I. Franka*. Issue 42. 106–110. [in Ukrainian]
6. Krychev's'kyi, V. Yu. (1987). *The profессиogram of a school headmaster. Problems of improving qualification of school headmasters*. Moscow: Pedagogika. [in Russian]
7. Lozovets'ka, V. T. (2010). *Theoretical and methodical grounds of forming the professional competence of an expert in the sphere of service and tourism under the market conditions*. In: *Forming the professional competence of an expert in the sphere of service and tourism: study and methodical guide*. 10–85. [in Ukrainian]
8. Mitina, L. M. (2005). *Professional activity and health of a teacher: a tutorial for HEIs students*. Moscow: Publishing centre "Akademia". [in Russian]
9. Mintii, I. S. (2009). Professional competences of a Computer Science teacher. *Visnyk Cherkas'koho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Serii "Pedahohichni nauky"*. 162, 99–111. [in Ukrainian]
10. Ohariov, Ye. M. (1995). *The competence of education: a social aspect*. SPb: PAOIO. [in Russian]
11. Pometun, O. I. (2009). *Development of competence approach: the strategic guidelines of modern school*. In: *Realization of competence approach in higher school of Ukraine: proceedings of a methodological seminar*. Kyiv: Pedahohichna dumka. 332–345. [in Ukrainian]
12. Kokun, O. M., ed. (2013). *Psychophysiological support of an expert development in such professions as "man-man": a monograph*. Kirovohrad: Imeks-LTD. [in Ukrainian]
13. Radionova, N. F., Triapitsyna, A. P. *Competence approach in pedagogical education*. Retrieved from : <http://www.omsk.edu/article/vestnik-omgpu-75.pdf>. [in Russian]
14. Roshchin, I. H. (2015). The legislative base of physical

13. Радионова Н. Ф. Компетентностный подход в педагогическом образовании [Электронный ресурс] / Н. Ф. Радионова, А. П. Тряпицына. – URL : <http://www.omsk.edu/article/vestnik-omgru-75.pdf>.
14. Рошчін І. Г. Законодавча база фізичного розвитку учнів загальноосвітніх шкіл України / І. Г. Рошчін // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2015. – № 44. – С. 380–389.
15. Соф'янець Е. М. Зміст і структура професійної компетентності педагогічних кадрів / Е. М. Соф'янець // Післядипломна освіта в Україні. – 2004. – № 1. – С. 64–70.
16. Маркова А. К. Психологія професіоналізму / А. К. Маркова. – М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 308 с.
- development of students at general comprehensive schools in Ukraine. *Pedahohika formuvannia tvorchoii osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 44, 380–389. [in Ukrainian]
15. Sofiants', Ye. M. (2004). The content and structure of the pedagogical staffs' professional competence. *Pisliadyplomna osvita v Ukraini*, 1, 64–70. [in Ukrainian]
16. Markova, A. K. (1996). *Psychology of professionalism*. Moscow : International humanitarian fund "Znanie". [in Russian]

Рецензент: Фунтікова О.О. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Проценко Андрій Анатолійович
andrey-prozenko@rambler.ru
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i18.1910>

*Матеріал надійшов до редакції 30. 04. 2017 р.
Прийнято до друку 30. 05. 2017 р.*

Information about the author:

Protsenko Andrii Anatoliiovych
andrey-prozenko@rambler.ru
Melitopol Bohdan Khmelnytsky
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhia region, 72312, Ukraine

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i18.1910>

*Received at the editorial office 30. 04. 2017.
Accepted for publishing 30. 05. 2017.*